

היום נלמד בעזרת ה':

מכות דף יד

הגמרא חוזרת לבאר את דעתו של רבי יצחק -

רבי יצחק אומר וכו': כל חייבי כריתות של איסורי עריות היו בכלל מה שנאמר (בפרשת אחרי מות) "כִּי כָל אִשָּׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֲבוֹת הָאֵלֶּה **וְנִכְרְתוּ הַנִּפְשׁוֹת הָעֹשֶׂת מִקְרָב עִמָּם**", וא"כ למה נאמר במפורש (בפרשת קדושים) איסור כרת באדם הנושא את אחותו "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אָחֹתוֹ... **וְנִכְרְתוּ**"? אלא כדי ללמדנו שאין עונש מלקות לאדם שבא על אחותו (ואפילו אם התרו בו למלקות). ומשם אנו לומדים שבכל חייבי כריתות אין עונש מלקות.

שאלה: **ורבנן כרת באחותו למה לי?** רבי ישמעאל ורבי עקיבא החולקים על רבי יצחק, מה הם לומדים מכרת שנאמר באחותו? תשובה: **לחלק וכדרכי יוחנן:** היינו חושבים, מכיון שהתורה כתבה את איסור הכרת (בפרשת אחרי מות) על כל העריות, אם עשה את כולם בהעלם אחד (= בחוסר ידיעה) חייב רק חטאת אחת. לכן אחותו שהיתה בכלל כל העריות ויצאה להיכתב בנפרד (בפרשת קדושים), באה ללמד על הכלל כולו, שאם עשה את כל איסורי העריות בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת.

שאלה: **ורבי יצחק לחלק מנא ליה:** מהיכן הוא ילמד 'לחלק' (לחייב חטאת כל אחת ואחת בהעלם אחד)? והתשובה - מ"**וְאֵל אִשָּׁה בְּנִדַת טְמֵאָתָהּ לֹא תִקְרָב**". כי היה צריך להיות כתוב "ולנידה לא תקרב". ומכאן לומדים שאם בא על חמש נשים נידות בהעלם אחד, חייב על כל אשה ואשה.

קושיא: **ורבנן נמי תיפוק ליה מהא:** מדוע ר"י ור"ע לא לומדים משם לחלק? תשובה: **אין הכי נמי וכו':** באמת הם כן לומדים משם לחלק. ו'כרת דאחותו' בא ללמד על דבר אחר. לחייב את הבא על שלוש נשים בהעלם אחד שחייב על כל אחת ואחת. דהיינו, הבא על אחותו, ועל דודתו אחות אביו, ועל דודתו אחות אמו.

קושיא: פשיטא הרי גופין מוחלקין הרי שמות מוחלקין: הרי שלושת הנשים הללו כל אחת היא גוף נפרד וכל אחת היא איסור נפרד, ופשוט שיתחייב על כל אחת ואחת למרות שבא עליהן בהעלם אחד.

תשובה: אלא לחייבו על אחותו שהיא אחות אביו שהיא אחות אמו, והכי משכחת לה? ברשיעא בר רשיעא: מדובר בבא על אחותו שהיא גם דודתו אחות אביו וגם דודתו אחות אימו. ואיך יתכן מצב כזה? ברשע בן רשע. דהיינו איש בא על אימו והוליד ממנה שתי בנות, ולאחר מכן בא על אחת הבנות והוליד ממנה בן, והבן הזה בא על הבת השניה. הבת הזו היא בעצם 'אחות שלו' מצד האבא שלו (שהוליד את שתי הבנות ואותו), והיא 'דודה שלו אחות אביו' מצד האמא של אביו (שהולידה את האבא ואת שתי הבנות), והיא גם 'דודה שלו אחות אימו' בגלל שהאבא בא על אחותה של אימו והוליד אותו. < ראה תרשים >

שלב 1 - איש מתחתן עם אימא שלו, ונולדים להם שתי בנות
שלב 2 - האיש מתחתן עם הבת הראשונה שלו ונולד להם בן
שלב 3 - הבן מתחתן עם הבת השניה

הפסוק בא ללמד שלמרות שהוא בא רק על אישה אחת, הוא חייב עליה שלוש לאוין (על אחותו, על דודתו מצד האבא, ועל דודתו מצד האמא).

שאלה: ור' יצחק - הא מנא ליה? **תשובה:** נפקא ליה מק"ו וכו': אם הבא על חמש נשים נידות בהעלם אחד, חייב על כל אחת ואחת, למרות שכולן 'שם אחד' של איסור ('נידה'). קל וחומר שהבא על אחותו, שהיא אחות אביו ואחות אימו, שיש כאן שלושה 'שמות' של איסור, שיתחייב על כל אחד ואחד.

ואידך - ק"ו פריכא הוא מה לנדה שכן גופין מוחלקין: ר"י ור"ע החולקים על רבי יצחק, מדוע הם לא לומדים הבא על אחותו שהיא אחות אביו ואימו מק"ו? והתשובה - זהו קל וחומר שניתן לפרוך אותו. משום שדוקא בניה חייב על כל אשה ואשה, כי כל אחת היא גוף נפרד. ואי אפשר ללמוד למקרה שלנו שכאן הוא בא על אישה אחת והוא מתחייב שלושה לאוין!

קושיא: ולאידך נמי וכו': אם כן מדוע רבי יצחק לומד מהק"ו הזה? והתשובה - באמת הוא לא לומד מהק"ו, אלא מאיסור אחותו שנאמר בסיפא של הפסוק 'כרת באחותו' הנ"ל. "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אָחֹתוֹ בֵּת אָבִיו אוֹ בֵּת אִמּוֹ וְרָאָה אֶת עֲרוּתָהּ וְהָיָה תִּרְאָה אֶת עֲרוּתוֹ חֶסֶד הוּא וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְנֵי עַמָּם עֲרוּת אָחִיתוֹ גְּלוּ עֵוֹנוֹ יִשְׂאָה", החלק של הסיפא מיותר, ללמד על הבא על אשה אחת שיש בה כמה לאוין, שחייב על כל אחד ואחד.

ואידך אחותו דסיפא למה לי וכו': ר"י ור"ע שלומדים זאת מהרישא של הפסוק (מ'כרת באחותו'), מה הם ילמדו מהסיפא של הפסוק? והתשובה - לחייב הבא על אחותו שהיא בת אביו ובת אמו (כלומר אחות במשפחה רגילה).

וזאת כדי ללמד 'שאין עונשין מן הדין'. כלומר הרי לא היה צריך לכתוב שחייב עליה, והיינו יכולים ללמוד כן מקל וחומר. כי כבר כתוב שהבא על אחותו בת אביו בלבד, או אחותו בת אימו בלבד, חייב כרת. ואם כן קל וחומר לבא על אחותו שהיא גם בת אביו וגם בת אימו שיתחייב כרת. אלא מכאן לומדים שלא מענישים מקל וחומר.

ואידך: ורבי יצחק (שלמד מהסיפא דבר אחר כנ"ל), מנין הוא ילמד את העונש לבא על אחותו בת אביו ואימו, והרי אין עונשים מן הדין? ויש לכך שתי תשובות -

איבעית אימא גמר עונש מאזהרה: הוא לומד זאת מ'אזהרה' כלומר מאיסור הלאו שנכתב גם על אחותו בת אביו ואימו (כי גם 'אין מזהירים מן הדין'). ומכאן לומדים גם לעונש שיש לבא עליה.

ואיבעית אימא נפקא ליה מאחותו דרישא: ממילה מיותרת ברישא של הפסוק הנ"ל "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אָחֹתוֹ בֵּת אָבִיו אוֹ בֵּת אִמּוֹ". המילה 'אחותו' מיותרת ללמד על אחותו מאביו ואימו.

ואידך - ההוא מיבעי ליה לחלק כרת למפטם ולסך: ר"י ור"ע לומדים מהמילה המיותרת הזו לאדם שמפטם (= מכין) שמן המשחה וסך אותו על גופו. שאמנם

נאמר לאו מיוחד על מפטם ולא מיוחד על סך, אבל כרת נאמר על שניהם ביחד. ולכן היה מקום לחשוב שהעושה את שני האיסורים הללו בהעלם אחד, חייב רק חטאת אחת. ועל כך מלמד ה'אחותו' הנ"ל, שחייב כל אחד ואחד. ודרך הלימוד הזו נקראית 'אם אינו ענין', דהיינו אם אינו נצרך לכאן תנהו למקום אחר הנצרך לו.

ואידך: ורבי יצחק, מניין הוא ילמד לחלק שתי חטאות למפטם וסך? ויש לכך שתי תשובות -

סבר כר' אלעזר וכו': מכיון שהתורה כתבה לאו על מפטם ולא על סך, חייבים קרבן חטאת על כל אחד ואחד, למרות שיש עליהם רק כרת אחד.

ואי בעית אימא: הוא לא סובר כרבי אלעזר, והוא לומד זאת מהנאמר באיסור נידה "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת אִשְׁהּ דָּוָה". כי גם נידה היתה בכלל העריות, והיא נכתבה במפורש כדי ללמד על חילוק חטאות. ואם אינו ענין לנידה תנהו ענין למפטם וסך.

ואידך - ההוא מיבעי ליה לכדרכי יוחנן וכו': ר"י ור"ע (שלא צריכים את הפסוק של נידה כדי ללמוד חילוק חטאות למפטם וסך), מה הם ילמדו מהפסוק של נידה? והתשובה - שאשה נעשית נידה רק כשיוצא הדם מערותה, ולא מהבטן (כגון בנייתוח).

*

למדנו במשנה - וטמא שאכל את הקדש, והבא אל המקדש טמא (חייבים מלקות):

שאלה: **בשלמא וכו':** אמנם לגבי הבא אל המקדש טמא נאמר בתורה עונש - "כָּל הַנֹּגֵעַ בְּמַת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר יָמוּת וְלֹא יִתְחַטֵּא, אֶת מִשְׁכַּן יְהוָה טָמֵא, וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מִיִּשְׂרָאֵל", וכן נאמרה אזהרה - "אֶל מַחוּץ לַמִּחָנֶה תִּשְׁלָחוּם וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת מִחְנֵיהֶם" (= פסוק זה נאמר לגבי מצורע, זב, וטמא מת), וכן נאמר עונש לגבי טמא שאכל קודש - "וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בְּשֶׁר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה יִטְמְאָתוּ עָלָיו, וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מֵעַמִּי", אבל היכן נאמרה אזהרה לטמא שאכל קודש?

תשובה: **ריש לקיש אומר:** לומדים זאת מהפסוק שנאמר לגבי יולדת "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע", ולקמן הגמ' תדרוש שכאן נאמרה אזהרה לטמא שאכל קודש. **רבי יוחנן אומר:** ברדלא (= שם חכם, יש אומרים שהיה תנא ויש אומרים שהיה אמורא) שנה

שלומדים זאת בגזירה שווה, שנאמר כאן לגבי טמא שאכל קודש "וְטָמְאָתוּ עָלָיו", ונאמר לגבי טמא הבא אל המקדש "עוֹד טָמְאָתוּ בו", כשם ששם לגבי טמא הבא אל המקדש יש עונש ואזהרה, כך כאן לגבי טמא שאכל קודש יש עונש ואזהרה.

שאלה: בשלמא ריש לקיש וכו': אמנם מוכן שריש לקיש לא אמר כרבי יוחנן, כיון שהוא לא למד את הגזירה שווה הזאת מרבו, ואין אדם דן גזירה שווה מעצמו אם לא למד אותה מרבו, אבל מדוע רבי יוחנן לא אמר כריש לקיש?

תשובה: אמר לך: רבי יוחנן סובר שהפסוק "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע" הוא אזהרה שאסור לטמא לאכול תרומה, ולכן אי אפשר ללמוד ממנו אזהרה לטמא שאכל קודש.

וריש לקיש לומד אזהרה שאסור לטמא לאכול תרומה מהפסוק "אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אֱהָרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוּ זָב בִּקְדָּשִׁים לֹא יֵאָכֵל עַד אֲשֶׁר יִטְהַר", וכוונת הפסוק "בקדשים" לתרומה, לפי שמהמילים "איש איש" משמע שהאיסור הוא לכל זרעו של אהרן, אנשים ונשים, וא"כ בהכרח שכוונת הפסוק על תרומה שהיא נאכלת לזכרים ונקבות כהנים ועל כך מזהיר הפסוק שאסור להם לאוכלה בטומאה, ולא על קדשים שנאכלים רק לכהנים זכרים.

ואידך: ורבי יוחנן יענה לריש לקיש שהפסוק "אִישׁ אִישׁ" נאמר לגבי איסור אכילת תרומה, והפסוק "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע" נאמר לגבי איסור נגיעה בתרומה.

קושיא: וריש לקיש האי בכל קדש לא תגע להכי הוא דאתא? וכי לדעת ריש לקיש הפסוק "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע" בא ללמדנו אזהרה לטמא שאכל קודש? ההוא מיביעי ליה לטמא שנגע בקדש: והרי פסוק זה בא ללמדנו שטמא שנגע בבשר קודש לוקה.

דאיתמר: וכפי שלמדנו שנחלקו ריש לקיש ורבי יוחנן האם טמא שנגע בבשר קודש לוקה או לא, שלדעת ר"ל לוקה כיון שנאמר "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע", ולדעת ר"י אינו לוקה כיון שהפסוק הזה בא ללמדנו אזהרה על נגיעה בתרומה ולא על נגיעה בקדשים. וא"כ קשה שהרי לדעת ר"ל הפסוק "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע" בא ללמדנו אזהרה לטמא שנגע בקודש ולא אזהרה לטמא שאכל קודש.

תירוץ: טמא שנגע בקדש מדאפקיה רחמנא בלשון נגיעה, אזהרה (לאוכל) אתקוש קדש למקדש: ר"ל לומד אזהרה לטמא שנגע בקודש מכך שהתורה אמרה

זאת בלשון 'נגיעה' (= "בְּכָל קֶדֶשׁ לֹא תִגַּע"), ואזהרה לטמא שאכל קודש הוא לומד מכך שהוקש קודש למקדש, שנאמר "בְּכָל קֶדֶשׁ לֹא תִגַּע וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תֵבֵא", ואנו עושים היקש שכשם שהבא אל המקדש בטומאה חייב כרת כך לגבי קודש מדובר בדבר שחייבים עליו כרת, וזה אכילה, שהרי על נגיעה בקודש לא חייבים כרת, ומכאן שהפסוק הזהיר גם על אכילה וגם על נגיעה.

קושיא: ואכתי להכי הוא דאתא? ההוא מיבעי ליה לטמא שאכל בשר קדש לפני זריקת דמים: וכי לכך נכתב בפסוק לשון 'נגיעה'? והרי זה נכתב ללמדנו שטמא שאכל בשר קודש לפני זריקת הדם לוקה.

דאיתמר: וכפי שלמדנו שנחלקו ריש לקיש ורבי יוחנן האם טמא שאכל בשר קודש לפני זריקת הדם לוקה, שלדעת ר"ל לוקה שנאמר "בְּכָל קֶדֶשׁ לֹא תִגַּע", ואפילו אם נגע בו לפני זריקת הדם שעדיין הוא אסור באכילה לוקה, ולדעת ר"י אינו לוקה, כיון שלדעת ר"י לומדים גזירה שווה "טומאתו" "טומאתו" (התבאר לעיל), והפסוק הזה מדבר לאחר זריקה, אבל על בשר של לפני זריקה אין פסוק ולכן אינו לוקה. וא"כ קשה על ר"ל שהרי מה שנכתב בפסוק לשון 'נגיעה' הוא כדי ללמדנו שהואוכל בשר קודש לפני זריקת הדם חייב מלקות, ולא כדי ללמדנו אזהרה לנוגע בקודש.

תירוץ: ההיא מבכל קדש נפקא: טמא שאכל בשר קודש לפני זריקת הדם נלמד מהמילים "בְּכָל קֶדֶשׁ", וא"כ מה שהתורה אמרה לשון 'נגיעה' (= "לא תִגַּע") בא ללמדנו איסור נגיעה.

תניא כוותיה דריש לקיש: הגמ' מביאה ברייתא בא מבואר כשיטת ריש לקיש - נאמר "בְּכָל קֶדֶשׁ לֹא תִגַּע", ומכאן אזהרה לטמא שאכל קודש. אתה אומר שזו אזהרה לאוכל, או אולי זו אזהרה לנוגע? לכך נאמר "בְּכָל קֶדֶשׁ לֹא תִגַּע וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תֵבֵא", הפסוק מקיש קודש למקדש, כשם שטמא שנכנס למקדש נענש בנסטילת נשמה דהיינו כרת, כך דברי הפסוק נאמר "בְּכָל קֶדֶשׁ לֹא תִגַּע" נאמרו על דבר שיש בו כרת, ועל נגיעה אין עונש כרת, ולכן בהכרח שמדובר באכילה. ומכאן שמהפסוק הזה לומדים אזהרה לאוכל קדשים כדברי ריש לקיש.

*